

Hea õpetaja!

Projekti Targalt internetis raames koostasid õpetajad Birgy Lorenz ja Kärt Käesel Pelgulinna Gümnaasiumist tunnikavad, mida on lihtne kasutada internetiturvalisusest rääkimiseks põhikoolis. Tekste toimetab Ilvi Pere Tiigrihüppe Sihtasutusest.

Loodame, et leiate siit palju kasulikku materjali ning läbi meie ühise töö paranevad õpilaste teadmised turvalisest interneti- ja arvutikasutusest. Kõik projekti käigus loodud materjalid leiate ka www.targaltinternetis.ee ning www.koolielu.ee.

Turvalist õppeaastat!

Ilvi Pere

Tunni teema: Varikontod

Aeg: 45 – 90 minutit

Õpilaste vanus: 5.-7. klass

Teema ülevaade.

Internetis võib ringi liikuda vaatlejana- halvim, mis võib juhtuda, on mõnele ebameeldivale või häirivale materjalile sattumine. Enamasti me ei uita internetis niisama, vaid oleme aktiivsed netisuhtlejad. Meil on kontod erinevates keskkondades – suhtlusvõrgustikes, portaalides jne. Iga konto sisaldab infot meie kohta. Tekib nn „interneti mina“, digitaalne profiil, teine „mina“. Oma päris-mina saame ise kujundada. Interneti-mina võivad moonutada ka teised kasutajad kogemata või meelega. Näiteks võiks ennast „guugeldada“ ja uurida, milline pilt avaneb, millist infot leidub jmt. Enamasti on paljudele üllatuseks see, et üle poolte sõnalisest ja pildilisest infost on üles laetud kellegi teise poolt – seda on teinud klassikaaslased, sugulased, vanemad jne.

Internetti saab erinevaid kontosid luua ja andmeid üles panna igaüks, kes omab internetile ligipääsu ja on selleks pädev. Kontosid saab luua ka teise inimese nimel ilma tema teadmata. Kui selline konto luuakse pahatahtlikult, siis on tegu varikontoga. Ainult inimene isiklikult peaks omanimelist kontot haldama. Varikontod tekitavad teistes inimestes segadust, kuna nad ei saa enam aru, kes on see, kellega nad suhtlevad. Mõistlik on endaga seotud infot internetis silm peal hoida. Samas on varikonto loomist keeruline takistada.

Kui leiad enda kohta varikonto, siis tuleb sellest teavitada teenusepakkujat ning paluda see konto sulgeda. Kindlasti tuleks informeerida oma sõpra ja suhtluspartnereid, et nad ei satuks petturi ohvriks. Kui selliselt loodud kontolt hakkab toimuma tegevus, mis imiteerib (jälgendab) sinu tegevusi siis tasub pöörduda politsei poole. Kuna iga konto on seotud arvuti ja interneti aadressiga, siis on võimalik kindlaks teha, millisest arvutist ja võrgust sellist tegevust sooritatakse ehk pettur jääb lõpuks ikkagi vahele. Enamasti on petturiks keegi meie lähikondlastest, kes on tahtnud lihtsalt nalja teha. Samas ei või identiteedivargusega nalja teha. Kui märkad mõne sõbra kohta internetis varikontot, siis

anna kindlasti sellest teada sõbrale ja õpetajale, klassijuhatajale, vanematele, usaldusväärsele täiskasvanule.

Õpetajale: loe lisaks www.politsei.ee identiteedivargus

<http://www.politsei.ee/et/nouanded/it-kuriteod/identiteedivargus/>

Eesmärgid

- Õpilane mõistab reaalse elu „mina“ ja virtuaalse, internetis moodustunud „mina“ eripärasid
- Õpilane mõistab varikonto seadusevastast olemust ning teab, kuidas käituda siis, kui avastab kellegi poolt loodud varikonto

Eelteadmised: internetis konto loomine

Töövahendid: paber, kirjutusvahend

Tegevuste kirjeldused	Aeg
<p>Sissejuhatus</p> <ul style="list-style-type: none"> • Tervitus, sissejuhatus: igaüks nimetab kiiresti pinginaabrile kolm omadussõna, mis käivad tema enda kohta (välimuse, käitumise või iseloomu kohta) • Tutvusta õpilastele tunni käiku: täna koostame juhendi varikontode loomise vastu võitlemiseks, sest varikontod heidavad meie tõelisele minale halba varju ja tegu on identiteedivargusega. 	3 minutit
<p>Teemad ja ülesanded</p> <ul style="list-style-type: none"> • Õpetaja tutvustab varikontode teemat, kasutades teema ülevaates välja toodud pidepunkte. • Kui tekib diskussioon, et lapsed on varikonto enda või teiste kohta avastanud, siis paneb õpetaja selle mure kirja või jätab meelde, et sellega peale tundi edasi tegeleda. 	7 minutit
<p>Rühmatöö või arutelu klassiga</p> <ul style="list-style-type: none"> • Klass jagatakse 4-5-liikmelisteks rühmadeks. • Iga rühm saab lugemiseks ühe loo. • Rühm koostab loost lühikokkuvõtte ning esitab selle ülejäänud klassile. • Iga loo järel arutatakse, kuidas sellisel juhul on kõige õigem käituda või mida oleks pidanud loo tegelased teisiti tegema. 	15 minutit
<p>Töö paarides ja grupiga</p> <ul style="list-style-type: none"> • Õpilased pöörduvad oma kohtadele tagasi ja jätkavad tööd pinginaabriga. • Õpetaja jagab klassi kolmeks värviks (kollane, roheline ja valge). • Õpetaja jagab õpilastele märkmepaberid, millele kirjutatakse pinginaabriga koos 3 järgmist asja: <ul style="list-style-type: none"> ✓ <u>kollased</u> kirjutavad 3 võimalust, kuidas uurida või teada saada, et sul on varikonto; ✓ <u>rohelist</u> kirjutavad 3 soovitus, kuidas juhtumit lahendada või sellega edasi tegeleda, kui oled avastanud, et sul on varikonto; ✓ <u>valged</u> kirjutavad 3 põhjust, miks tehakse teisele varikonto. 	10 minutit

<ul style="list-style-type: none"> • Kõigi kolme grupi esindajad panevad oma sedelid suurele paberile või tahvlile kokku, loovad oma spikrikogu. • Nii tekivad kolm tasandit, kuidas varikontodega hakkama saada: kollased „avastavad“, rohelised „lahendavad“ ja valged „ennetavad“ - annavad teada, et varikonto looja ei ole hea sõber, temast tuleks eemal hoida või talle selgitada, kuidas selline kiuslik käitumine ei tee head kellelegi. • Info salvestatakse endale meelepärasel kujul. 	
<p>Hindamine</p> <ul style="list-style-type: none"> • Õpilaste töö ja suhtlemisoskus probleemide lahendamisel paaris ja rühmatööna. • Kodutöö esitamine salvestatud kujul. • Anonüümsete näidete toomine igapäevaelust, seoste loomine 	4 minutit
<p>Kodune töö</p> <ul style="list-style-type: none"> • Koostada märkmetest tekkinud soovitusel kohta korralik juhendmaterjal, mille saab panna päeviku vahele. 	3 minutit

Lugu 1

12- aastasele Annale meeldib väga üks laulja. See laulja on Eestis populaarne, temast kirjutavad ajalehed ja tema isiklik elu on üsna avalik. Artistil on ka Facebookis konto ja fännileht. Kahjuks ei võta ta sinna kõiki sõbraks, vaid lisab ainult need, kellega on päriselus kohtunud. Anna aga on liiga noor, et minna üksinda kontserdile ja lauljaga isiklikult kohtuda.

Ühel päeval avastab Anna, et lemmiklauljat ei ole keskkonnas Orkut ja loob sinna ise talle konto. Tüdruk täidab ära profiili kasutades Facebookis leitavaid andmeid, laeb üles pilte, mida leiab internetist. Varsti hakkavad tekkima „laulja varikontole“ ka tuttavad. Tuttavaks võetakse kõik, kes soovivad selle lauljaga sõbrad olla. Anna vastab ka fännide kirjadele ning aegajalt postitab infot lauljatarie meeleolu kohta või mida ta maailma asjadest arvab. Anna püüab olla võimalikult laulja sarnane. Ta arvab, et nii ei saa keegi aru, et tegelikult on selle konto taga keegi teine.

Lugu 2

Ema ja poeg Eero läksid riidu, sest Eero kasutas arvutit liiga palju ja ei tahtnud emale näidata, mida ta arvutis teeb. Ema teadis, et Eerol on internetis palju sõpru ja et ta on aktiivne suhtleja. Ta ei tahtnud pojalt võtta ära arvutikasutamise õigust, kuid soovis teada, millega Eero vabal ajal arvutis tegeles. Nii otsustas ema luua väljamõeldud tüdruku nimel konto.

Ema hakkas loodud konto abil oma pojaga suhtlema ja nad said „sõpradeks“. Ema uuris ka, kuidas Eero ühe või teise asja kohta arvab, kas ta on alkoholi pruukinud või suitsu teinud või mida ta õhtuti teeb. Eero vastas alati ega kahtlustanud kunagi. Kui Eero tahtis lõpuks toreda tüdruku kokku saada, pidi ema valetama, et väljamõeldud tüdruk kolis elama Ameerikasse ning veebikaamera arvutil kahjuks ei tööta. Eero oli kurb, sest tüdruk meeldis talle.

Lugu 3

Toomas on üsna agar arvutikasutaja, tema sõbrad aga mitte. Kord kurtis sõber, et keegi saadab talle imelikke ähvardavaid teateid. Toomasel uuris välja, kes selle tembu taga on - need olid sõbra

klassiõed. Kuna Toomast nad ei tundnud, siis hakkas ta tüdrukutega internetis suhtlema, et koguda lisainfot. Toomase eesmärk oli luua tüdrukute kohta varikontod ja siis maksta kätte selle eest, mida nad olid teinud tema sõbrale.

Juba kuu aega on Toomas tegelenud tüdrukute varikontode abil võrgustiku loomisega, laadinud üles valepilte, töödeldud pilte. Sõber (tüdrukute klassivend) oli isegi koolis salaja tüdrukuid filminud, et materjal oleks usaldusväärsem. Samas olid Toomasele need tüdrukud meeldima hakanud, sest tegelikult olid nad toredad.

Lugu 4

Koolis on mitu õpetajat, kes ei taha arvutit kasutada. Iga kord, kui keegi õpilastest üritab õpetajale mõnda materjali elektrooniliselt edastada, ütleb õpetaja, et tal ei ole aega ja ta ei mäleta oma e-posti aadressi. Üks õpetaja on väga range ja see pahandab õpilasi. Nii otsustatigi luua õpetajale Facebooki konto. Kontol on kirjas ka õpetaja kooli e-posti aadress, mida ta laste eest varjas. Väliselt paistab, nagu oleks konto õpetaja oma.

Mõned õpilased koolist on avastanud, et õpetajal, kes arvutit pelgab, on tegelikult Facebookis konto ja soovivad saada õpetajaga sõbraks. Tundub, et õpetaja ise on ka asjast teadlik, sest ta on tunnis tihti ärritunud, kui keegi julgem arvuti, interneti või mobiiltelefoni teemadel juttu alustab. Õpetaja on õpilastele öelnud, et Facebook on väljamõeldis – seda pole olemas ja tema ei kavatse kunagi sinna minna.

Lugu 5

Liisa soovib saada Rate.ee-s piltidele kõrgemaid hindaid. Kahjuks ei ole tal piisavalt palju sõpru, kes neid annaksid. Ta ei oska ka nii hästi pildistada ja pilte töödelda, et teha need kõikidele meeldivaiks. Vahel pannakse talle seal keskkonnas halbu hindaid.

Liisa mõtles välja triki, kuidas siiski häid hindaid saada: ta loob päevas 10 uut e-posti aadressi ja 10 uut Rate.ee kontot ning käib igaühega hindamas nii enda pilte kui teiste pilte. Enda pilte hindab ta heade hinnetega, teiste omadele paneb hindaid suvaliselt, et näiks usutavam. Liisal on juba 200 erinevat kontot ja ta peab nendega igapäevaselt tegelema, pilte üles laadima, uute tuttavatega suhtlema. See võtab ära palju tema aega. Kuid tema enda konto pildid on ikka veel keskmiste tulemustega.

Lugu 6

Leena on usin Delfi kommentaator. Ta veedab seal iga päev aega keskmiselt kaks tundi. Enamasti ta ei loe, mida autorid kirjutavad, vaid vaatab heal juhul pealkirja ning enamasti loeb ta hoopis kommentaare ja siis kommenteerib neid. Talle meeldib, kui teda huvitavate teemade üle on aktiivne arutelu.

Leena ei esine internetis kunagi oma nime all vaid kasutab varjunimesid. Nimesid valib ta sel päeval kõneteemasid pakkunud inimeste hulgast. Tema lemmikud on: Ansip Unzip, Koit Toome, Helgi Sallo,

Targalt internetis projekti raames loodud tunnikavad. 15.11.2011

Tiigrihüppe Sihtasutus *Targalt internetis*

Luiza Värk jne. Vahel on Leena kommentaarid ka keskkonnast ära kustutatud, kuid muus osas ta ei karda, sest keegi ei saa ju kunagi teada, kes ta on. Sellist anonüümsust on ta nautinud juba 1,5 aastat.